

INOVÁCIAMI K EFEKTÍVNEJŠEJ SPOLUPRÁCI

INOVÁCIAMI K EFEKTÍVNEJŠEJ SPOLUPRÁCI

Regionálny rozvoj spolupráce cestou spoločných projektov a aktivít sa opakovane potvrdzuje ako kľúčový faktor pri budovaní vzájomnej dôvery, predchádzaní konfliktov a podpore hospodárskeho a sociálneho rozvoja na oboch stranách hranice medzi krajinami Európskej únie a štátmi v jej susedstve.

CEZHRANIČNÁ SPOLUPRÁCA - STRATEGICKÁ VÝZVA PRE ROZVOJ HRANIČNÝCH REGIÓNOV

Hlavnou iniciatívou EÚ, ktorá zastrešuje a pomáha rozvíjať projekty spolupráce je od roku 2009 iniciatíva s názvom Východné partnerstvo (Eastern Partnership). Partnerstvo rozvíja vzťahy so susednými štátmi EÚ, pričom bránou do tohto regiónu je pre Slovensko tradične Ukrajina. Účelom je poskytnúť platformu pre sociálny rozvoj, obchod,

prehľbovanie ekonomickej spolupráce, turizmu a ďalších kontaktov.

Spolupráca medzi Slovenskou republikou a Ukrajinou je pre obe krajiny dôležitá a významná a je predmetom mnohých medzinárodných bilaterálnych dohôd. Skúsenosti z praxe a príklady zo zahraničia ale upriamujú pozornosť na fakt, že popri makrorovine oficiálnych vzťahov na vládnej úrovni je pre rozvoj spolupráce kľúčová aj mikro úroveň prihraničných regiónov.

V nadväznosti na to, Centrum spoločenských a psychologických vied SAV (ďalej

len „CSPV SAV“) v úzkej spolupráci s Inštitútom transhraničnej spolupráce v Užhorode, vypracovali projekt s názvom „Poskytovanie informácií a implementácia inovačných prístupov v cezhraničnej spolupráci medzi Slovenskom a Ukrajinou“ (číslo projektu CBCo1030), v rámci programovej oblasti Cezhraničná spolupráca, s cieľom zníženia existujúcich bariér cezhraničnej spolupráce.

Rozpočet projektu: 222 233 Eur
Projektový grant: 188 898 Eur
Trvanie projektu: máj 2016 – apríl 2017

Miesto realizácie: Košický a Prešovský samosprávny kraj, Zakarpatská oblasť

Na realizácii projektu sa okrem CSPV SAV podieľa ďalších päť partnerských inštitúcií z troch krajín:

1. Inštitút transhraničnej spolupráce (Užhorod, Ukrajina)
2. Orgán samosprávy regiónu Finmark (Vadso, Nórsko)
3. ISD Slovensko (Bardejov, Slovensko)
4. Košický samosprávny kraj (Košice, Slovensko)
5. Medzinárodný inštitút transhraničnej analýzy a manažmentu (Užhorod, Ukrajina)

„SLOVENSKO – UKRAJINA: SPOLUPRÁCA NAPRIEČ HRANICOU“

POSKYTOVANIE INFORMÁCIÍ A IMPLEMENTÁCIA INOVAČNÝCH PRÍSTUPOV V CEZHRAŇICNEJ SPOLUPRÁCI MEDZI SLOVENSKOM A UKRAJINOU

Cieľom projektu je získať a analyzovať informácie o formách, metódach a výsledkoch činnosti Barentsovej euro-arktiskej rady a Regionálnej rady a ich aplikovanie pre jednotlivé subjekty decíznej sféry na Slovensku a na Ukrajine. Implementácia skúseností z práce

severoeurópskych orgánov by mala zvýšiť efektívnosť cezhraničnej spolupráce prihraničných regiónov jednotlivých krajín na jednej strane a zároveň aj transhraničného karpatského regiónu ako celku.

BARENTSOV-EURO REGIÓN

VÝSLEDKY PROJEKTU

1. Výskum politických, právnych, ekonomických, finančných, organizačných a ďalších stránok činnosti severoeurópskych medzinárodných orgánov transhraničnej spolupráce;

2. Štúdium a analýza podmienok, vývoja a doterajších skúseností nórsko-ruskej a slovensko-ukrajinskej cezhraničnej spolupráce;

3. Uskutočnenie empirického sociologického prieskumu názorov obyvateľstva na východnom Slovensku a v Zakarpatskej oblasti Ukrajiny na cezhraničnú spoluprácu a aktuálne procesy na oboch stranách hraníc;

4. Príprava a prezentácia konkrétnych odporúčaní zameraných na intenzifikáciu cezhraničnej spolupráce susediacich regiónov pre orgány štátnej správy a miestnej samosprávy, ako aj iné kompetentné inštitúcie a organizácie.

Cieľovou skupinou sú ústredné štátne orgány a regionálne orgány verejnej správy a samosprávy v pohraničných oblastiach Slovenska a Ukrajiny. Záujem bude u podnikateľov, vzdelávacích inštitúcií, spoločenských i záujmových organizácií, médií a subjektov, ktoré majú partnerov či klientov za hranicami štátu. Ďalšiu skupinu predstavujú cestovné agentúry, ochrannárske organizácie, ale aj vedeckovýskumné inštitúcie.

PROJEKTOVÝ TÍM

Marián Gajdoš - odborný garant projektu za prijímateľa (historik, samostatný vedecký pracovník Spoločenskovedného ústavu CSPV SAV v Košiciach, gajdosm@saske.sk);

Serhij Ustyč - odborný garant projektu za ukrajinského partnera (riaditeľ Inštitútu transhraničnej spolupráce v Užhorode, ustich_si@ukr.net);

Anna Kalistová - projektová manažérka za prijímateľa (vedúca organizačnej zložky SvÚ CSPV SAV, kalist@saske.sk);

Olesia Benčák - projektová manažérka na ukrajinskej strane (benchak2504@gmail.com)

TÍM EXPERTOV ZA SLOVENSKO:

Richard Filčák - rozvojové teórie a environmentálna sociológia (samostatný vedecký pracovník Prognostického ústavu CSPV SAV, progrfil@savba.sk);

Stanislav Konečný - národnostná problematika, cezhraničná spolupráca, historik (samostatný vedecký pracovník Spoločenskovedného ústavu CSPV SAV, konecny@saske.sk);

Alexander Mušinka - kultúrny antropológ, multikulturalizmus a problematika národnostných menšín (Prešovská univerzita, alexander.musinka@gmail.com)

Eduard Nežinský - prognózovanie krátkodobých časových radov (samostatný vedecký pracovník Prognostického ústavu CSPV SAV, progenez@savba.sk);

Zlatica Sáposová - historička, národnostné menšiny, cezhraničná spolupráca (samostatná vedecká pracovníčka Spoločenskovedného ústavu CSPV SAV, saposova@saske.sk);

Ivana Studená - procesy vzdelávania dospelých a rozvoj zručností, rozvoj podnikania a procesy na firemnej úrovni, trh práce (samostatná vedecká pracovníčka Prognostického ústavu CSPV SAV, progistu@savba.sk).

TÍM EXPERTOV ZA UKRAJINU A NÓRSKO:

Ukrajina: **Volodymyr Prykhodko, Dmytro Miroshnikov, Jevhen Jaščenko, Oleh Pilipenko**. Sú to skúsení odborníci, ktorí majú dlhoročné skúsenosti z pôsobenia v neziskových organizáciách, v štátnej správe i v oblasti výskumu. Z hľadiska profesného zamerania sa venujú najmä ekonomickým, sociologickým, právnym a historickým aspektom cezhraničných vzťahov.

Nórsko: **Rune Rafaelsen** (starosta samosprávneho regiónu Sør-Varanger, **Georg Fordal Lars** (vedúci predstaviteľ Nórskeho Barentsovho sekretariátu).

SKÚMANÉ OBLASTI

Výsledky komparatívnej analýzy vývoja Slovenska a Ukrajiny sú východiskovou informáciou pre budovanie a podporu miestnej informačnej kapacity a identifikovanie príležitostí ako aj definovanie priorít cezhraničnej spolupráce (CHS). Komparatívna analýza je zameraná na inštitucionálny rámec Slovenska a Ukrajiny, ktorý vytvára ekonomické prostredie a predstavuje vitálny rozmer ekonomického rozvoja. Obe krajiny boli najprv hodnotené z hľadiska stavu inštitúcií trhovej ekonomiky štandardnou metódou transformačného indexu Bertelsmannovho fondu (BTI). Inštitucionálna kvalita Slovenska môže všeobecne slúžiť ako vzor pre Ukrajinu s plným vedomím toho, že do transformácie je zapojených množstvo kultúrnych, historických i geopolitických faktorov. Medzičasová analýza za obdobie 2006 – 2016 naznačuje na Slovensku zhoršenie v oblasti stability inštitúcií a v Ukrajine zhoršenie v oblasti politickej a sociálnej integrácie.

Granty EEA a Nórske granty predstavujú príspevok Islandu, Lichtenštajnska a Nórska k zníženiu ekonomických a sociálnych rozdielov a k posilneniu bilaterálnych vzťahov v rámci 16 krajín EÚ v Strednej a Južnej Európe a Baltských krajín.

Koncentrujúc sa na regionálnu úroveň a ekonomický výkon boli prihraničné regióny charakterizované vybranými makroekonomickými ukazovateľmi z hľadiska vybavenosti a využitia výrobných faktorov. Cieľom bolo zistiť postavenie prihraničných regiónov v rámci národných štátov. Výsledky ukazujú, že prihraničné regióny patria k menej rozvinutým častiam Slovenska a Ukrajiny, a to z hľadiska podielu na investíciách, využitia pracovnej sily (nezamestnanosti) a nakoniec aj bohatstva (príjmu na obyvateľa). Slabšia relatívna výkonnosť podnecuje úvahy o nedostatočnej schopnosti národných zdrojov podporiť ekonomický výkon a využitie potenciálu spolupráce so susediacimi regiónmi v spoločných problémových oblastiach. Ide predovšetkým o

- využitie ľudských zdrojov
- nedostatočné investície

Riešenie možno vidieť v ponuke podnikateľských príležitostí ako dôsledku zlepšenia fungovania inštitúcií a spustenia konkrétnych projektov na základe cezhraničnej spolupráce.

Ďalšou tematickou oblasťou práce bol záber na konceptuálne rámce cezhraničnej spolupráce a identifikáciu faktorov úspešnosti cezhraničnej spolupráce. Pre efektívny rozvoj cezhraničnej spolupráce je dôležité mapovať nielen bariéry a hnacie sily vychádzajúce zo sociálnych a ekonomických analýz, ale integrovať tieto poznatky s výskumom a poznatkami z praxe stratégií spolupráce a rozvoja v konkrétnych geopolitických lokalitách. V procese návrhu a realizácie CHS sú kľúčové nasledujúce prístupy:

1. identifikovať oblasti formovania stratégií, kde je možná komunikácia o jednotlivých kompetenciách,
2. identifikovať tie oblasti formovania stratégií, ktoré by profitovali na cezhraničnej koordinácii,
3. identifikovať kľúčových a prominentných aktérov CHS,

4. identifikovať a mapovať realizačný potenciál jednotlivých aktérov CHS,
5. analyzovať vzťahy a prepojenia medzi aktérmi politik, ktorí sú účastní na CHS

V kontexte prípravnej štúdie nášho projektu, z radu faktorov, ktoré majú pozitívny vplyv na realizáciu jednotlivých foriem a aktivít, môže byť pre slovensko-ukrajinskú CHS prioritné:

1. Hľadať nástroje pre získavanie a udržanie mladých a talentovaných ľudí
2. Propagovať prepojenia a pohyb medzi mestami
3. Rozvíjať kultúrny a ekonomický potenciál miest
4. Zvyšovať životnú úroveň obyvateľov a následne zlepšovať kvalitu prostredia pre návštevníkov

„SLOVENSKO – UKRAJINA:
SPOLUPRÁCA NAPRIEČ HRANICOU“

BARENTSOV MODEL INŠPIRÁCIA PRE KARPATSKÝ REGIÓN

Dôležitou súčasťou projektu je analýza inovačných postupov v rámci cezhraničnej spolupráce severoeurópskych štátov z pohľadu ich aplikovateľnosti na podmienky slovensko-ukrajinských transhraničných vzťahov a karpatského regiónu vôbec. Makropolitické riadenie a medzivládnu súčinnosť kooperácie umožňuje Barentsova euro-arktická rada, ktorú tvorí fórum ministrov zahraničných vecí Fínska, Nórska, Ruska a Švédska. Koordináciu, ako i stimuláciu transhraničnej spolupráce zabezpečuje Barentsova regionálna rada združujúca 14 pohraničných regiónov v najsevernejších častiach týchto krajín. Vznikla tiež v roku 1993 podpísaním deklarácie v Kirkenes. Úlohou Medzinárodného Barentsovho sekretariátu (IBS) je podporovať aktivity uvedených orgánov a zabezpečovať kontinuitu, súdržnosť a účinnosť spolupráce v oblasti Barentsovho mora.

Spolupráca v rámci Barentsovho rámca stavia na inštitucionálnom základe stanovenom zúčastnenými krajinami s dôrazom na dlhodobú stratégiu rozvoja spolupráce, na rozdiel od ad hoc projektov a aktivít. Štyri pracovné skupiny podporované malým, ale stabilným medzinárodným sekretariátom sa zameriavajú na rozvoj v oblasti kultúry, etnických minorít, vzdelávania, mládeže, obchodu, informácií, životného prostredia, zdravia a dopravy. Barentsová Euro-Atlantická a regionálna rada a je inšpirujúcim príkladom spolupráce, ktorá potvrdzuje

hodnotu úzkej integrácie medzivládnej, medziregionálnej a individuálnej roviny. Je kritické zhodnotenie a porovnanie so Slovensko-Ukrajinským kontextom poskytlo projektu cenné informácie a podnety pre spôsob, akým ďalej rozvíjať spoluprácu a identifikovať priority.

Expertný tím počas realizácie projektu skúmal príklady spolupráce na východnej hranici EÚ. Špecificky sa mapoval a analyzoval rozvoj spolupráce na hraniciach medzi Švédskom, Nórskom, Fínskom a Ruskom. Tá prebieha prostredníctvom Barentsovej Euro-Atlantickej rady (Barents Euro-Arctic Council, BEAC) a Barentsovej Regionálnej rady (Barents regional Council, BRC). Pre účely projektu sa využili skúsenosti a know-how oboch rád, ako príklad dobrej praxe a silnú inšpiráciu pre ďalšiu diskusiu o tom, ako inštitucionalizovať a prehĺbiť spoluprácu medzi príslušnými slovenskými a ukrajinskými regiónmi.

Ako rastie potreba rozvíjania spolupráce, ukazuje sa, ako je dôležité inštitucionálne a kapacitné zabezpečenie, ktoré by poskytovalo rámec a stabilitu.

„GRANTY EHP A NÓRSKA
– SPOLUPRÁCOU
K SPOLOČNÝM HODNOTÁM“

HĽADANIE FUNGUJÚCEHO MODELU SPOLUPRÁCE

Rozvoj spoločnosti v podmienkach riešenia globálnych problémov a regionálnych disparít predpokladá maximálne využitie integračných procesov a úzkej spolupráce nielen medzi štátmi, ale aj susediacimi prihraničnými oblasťami, ktoré sú, navyše, znevýhodnené aj svojím marginálnym postavením. Dnešné východné Slovensko i Zakarpatská oblasť Ukrajiny sú v tomto smere typickým príkladom. Hoci vzájomné kontakty a spolupráca medzi oboma regiónmi má dlhoročné tradície, ich formy, intenzita ani efektívnosť už vôbec nezodpovedajú súčasným potrebám ani možnostiam. Prejavuje sa nevyhnutnosť inovácie na úseku riadenia cezhraničných vzťahov, pretože projekt Karpatského euroregiónu je málo účinným nástrojom intenzifikácie spolupráce prihraničných regiónov Maďarska, Poľska, Rumunska, Slovenska i Ukrajiny a sporadické stretnutia medzivládnych komisii tiež neprinášajú veľký úžitok.

V kontexte lokálnych kapacít je užitočné využívať relatívne bohatú sieť inštitúcií, organizácií a jednotlivcov, ktorí už majú nemalé skúsenosti s Ukrajinou, ukrajinskými partnermi, cezhraničnou spoluprácou a pod. Okrem štandardných ekonomických subjektov (fyzické alebo právnické osoby – t. j. podnikatelia a firmy), ktoré by mali byť jednou zo základných nosných pilierov vzájomnej slovensko-ukrajinskej (ale aj širšej karpatskej regionálnej – okrem Ukrajiny a Slovenska, máme na mysli aj Poľsko, Maďarsko a Rumunsko) spolupráce, veľmi významnú úlohu by mali zohrávať miestne a regionálne samosprávy, kultúrne a vzdelávacie inštitúcie, národnostné organizácie a spolky, média a pod.

Vo všetkých oblastiach už dnes nájdeme relatívne početné zastúpenie konkrétnych skúseností a pozitívnych príkladov, ktoré však majú v prevažnej väčšine niekoľko spoločných menovateľov. Ide primárne o jednorazové, náhodné alebo individuálne aktivity, pri ktorých nie len chýba kontinuita či dlhodobosť (resp. opakovateľnosť), ale aj inštitucionálna (miestna alebo regionálna) opora a podpora. Tato situácia veľmi negatívne vplýva na trvalú udržateľnosť cezhraničnej spolupráce.

Jednoznačne budovanie pravidelných cezhraničných lokálnych štruktúr, v uvedenej spolupráci, môže priniesť veľmi významný impulz a pozitívne výsledky.

KIRKENES

(severosámsky Girkonjárga, fínsky Kirkkonieimi) je administratívne mesto okresu Sør Varanger v kraji Finnmark v severovýchodnom Nórsku. Mesto má 3 440 obyvateľov (2011).

V Kirkenes sídli Barentsov sekretariát (Barentssekretariatet). Bol založený v roku 1993 – polroka po podpise tzv. Kirkeneskej deklarácie (Kirkeneserklæringen), teda zmluvy o spolupráci medzi Nórskom a Ruskom pri využívaní Barentsovho mora.

CENTRUM SPOLOČENSKÝCH A PSYCHOLOGICKÝCH VIED SAV (CSPV SAV)

je zamerané na základný a aplikovaný výskum a prognózy v oblasti sociológie, demografie, ekonómie a na výskum v oblasti psychologických vied a histórie. CSPV SAV vzniklo 01. októbra 2015 spojením troch ústavov: Prognostického ústavu v Bratislave, Spoločenskovedného ústavu so sídlom v Košiciach a Ústavu experimentálnej psychológie v Bratislave s cieľom realizovať interdisciplinárny prístup, viac na <http://www.cspv.sav.sk>

SPOLOČENSKOVEDNÝ ÚSTAV CSPV SAV

sa dlhodobo venuje analýzam historicko-sociálnych súvislostí geopolitického priestoru Slovenska a Ukrajiny, ktoré formujú východiska pre rozvoj slovensko-ukrajinských cezhraničných vzťahov.

INŠTITÚT PRE CEZHRANIČNÚ SPOLUPRÁCU V UŽHORODE

je mimovládna organizácia, ktorá si za cieľ kladie:

- skúmať povahu a trendy cezhraničných procesov;
- analyzovať geopolitickú dynamiku v súvislosti s aktuálnymi zmenami hraníc v Európe;
- vývoj a optimalizácia realizácie modelu transhraničného systému „východ-západ Európy“ prostredníctvom dlhodobého monitorovania jeho základných parametrov;
- vypracovanie praktických odporúčaní, ako aj rozvoj širšej a účinnejšej cezhraničnej spolupráce.

Centrum spoločenských a psychologických vied SAV
Šancová 56
811 05 Bratislava
telefón: +421 (2) 524 950 62
www.cspv.sav.sk

organizačná zložka Spoločenskovedný ústav CSPV SAV
Karpatská 5
040 01 Košice
telefón: +421 (55) 625 58 63
www.svusav.sk

Inštitút transhraničnej spolupráce
Sobranecká 137
Užhorod, Ukrajina
telefón: (+38095) 159 16 68

webstránka projektu: www.cbccinnovations.sk
email: cbccinnovations@gmail.com

Projekt je financovaný z grantu Nórskeho kráľovstva
prostredníctvom **Nórskeho finančného mechanizmu**

Spolufinancované zo štátneho
rozpočtu Slovenskej republiky